

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/aktualnosci/191668,Narodowy-Dzien-Pamieci-Ofiar-Niemieckiej-Zbrodni-Pomorskiej-1939-r-St-arogard-Gda.html>
17.05.2024, 19:28

Narodowy Dzień Pamięci Ofiar Niemieckiej Zbrodni Pomorskiej 1939 r. - Starogard Gdański, Chojnice, 2 października 2023

Instytut Pamięci Narodowej uczcił pierwszy Narodowy Dzień Pamięci Ofiar Niemieckiej Zbrodni Pomorskiej 1939 r. uroczystościami w Starogardzie Gdańskim oraz w Chojnicach.

**Pamięci około 30 000 niewinnych Ofiar
Zbrodni Pomorskiej**
mordowanych od pierwszych tygodni II wojny światowej
przez niemieckie oddziały eksterminacyjne
a często przez swoich niemieckich sąsiadów, członków Selbstschutzu
w ramach „umacniania niemieczyny na wschodzie”
Nauczycielom, księżom, urzędnikom, elitie polskiej społeczności
wywołanej podczas krwawej jesieni 1939 r. ze starogardzkiego więzienia
na śmierć do Lasu Szeperskiego.
*Umierali za to tylko, że byli Polakami wiernymi swej Ojczyźnie do końca.
Nigdy o nas nie zapomnijcie! Bądźcie, chrońcie Polskę!*
W SARBODOWY DZIEŃ PAMIĘCI OFIAR NIEMIECKIEJ ZBRODNI POMORSKIEJ 1939 R.
INSTYTUT PAMIĘCI NARODOWEJ • MIEJSCAŃCY KUCHWA 1A • STAROGARD-GDAŃSKI, 2 X 2023 R.

Pomnik poświęcony ofiarom zbrodni pomorskiej 1939 w Toruniu. Fot. Andrzej Gosiński

Scalona pamięć

W październiku 2018 r. w centrum Torunia, stolicy przedwojennego województwa pomorskiego, otwarto Park Pamięci Ofiar Zbrodni Pomorskiej 1939. W jego centrum odsłonięto pomnik przedstawiający opuszczony dom zatopiony w okowiu, do którego już nikt nie wróci. Na pomniku wyryto blisko 400 nazw miejscowości – miejsc egzekucji. W 2023 r. Sejm RP ustanowił 2 października – rocznicę urodzin „pomorskiego Korczaka” dr. Józefa Bednarza – Narodowym Dniem Pamięci Ofiar Niemieckiej Zbrodni Pomorskiej 1939 r.

W początku 1940 roku, kończyła się pierwsza wielka fala zbrodni niemieckich na Pomorzu, której ofiary jakby znikły z pamięci polskiej, nigdy nie dotarły do świadomości Europy. Była to przecież fala zbrodni wyjątkowa: eksterminacja ludzi niewinnych u progu okupacji, masowe wysiedlenia Polaków i Żydów, grabież mienia – wszystko to stanowiło pierwszy przypadek zbrodni ludobójstwa w czasie drugiej wojny światowej.

Ekshumacja zamordowanych w łazni jaskini, 1946 r. IPN

„Życie niewarte życia”

W nazistowskich Niemczech eksterminację osób chorych psychicznie uzasadniano głównie względami ekonomicznymi. W Północy zamordowano ponad 1200 chorych przywiezionych m.in. z Rzeszy, W. Szpegaławki rozstrzelano co najmniej 1689 pacjentów szpitala psychiatrycznego w Koborowie. Na terenie powiatu świeckiego zamordowano ok. 700 pacjentów szpitala psychiatrycznego w Świecku, a także dyrektora placówki dr. Józefa Bednarza, który nie opuścił swoich podopiecznych. W Chojnicach rozstrzelano 218 pacjentów. Zwłoki 102 osób chorych psychicznie ekshumowano też nad jeziorem Borówno w powiecie bydgoskim.

Dwójka SS-manów zabierała jednego chorego na skraj grobu, zaś trzeci SS-man strzelał do niego z pistoletu w potylicę, tak żeby zwłoki wpadły do rowu. Taka sytuacja powtarzała się z każdym chorym. Komanda złożona z trzech SS-manów ciężko się zmieniła [...] Chory słyszał naturalnie odgłosy strzałów, ale nie wiedział do końca, co się dzieje.

Protokół przesłuchania Kurta Eimanna, 29 maja 1962 r.

Józef Bednarz AWFSP/PHC

KU CZCI 7500 POLAKÓW
ZAMORDOWANYCH TU W 1939 ROKU
PRZEZ ZEROFONIARZY HITLEROWSKICH

„Inni Niemcy”

Nie wszyscy miejscowi uczestniczyli w eksterminacji. Niektórzy z nich próbowali ostrzec chorych. Ostrzegali ich próbując zwabić ich nazwiska z eksterminacji. transportu do egzekucji, od zbiegów, prób...

Uroczystość odsłonięcia tablicy pamięci Ofiar Niemieckiej Zbrodni Pomorskiej – Starogard Gdański, 2 października 2023. Fot. Mikołaj Bujak (IPN)

Uroczystość odsłonięcia tablicy pamięci Ofiar Niemieckiej Zbrodni Pomorskiej – Starogard Gdański, 2 października 2023. Fot. Mikołaj Bujak (IPN)

Uroczystość odsłonięcia tablicy pamięci Ofiar Niemieckiej Zbrodni Pomorskiej – Starogard Gdański, 2 października 2023. Fot. Mikołaj Bujak (IPN)

Uroczystość odsłonięcia tablicy pamięci Ofiar Niemieckiej Zbrodni Pomorskiej – Starogard Gdański, 2 października 2023. Fot. Mikołaj Bujak (IPN)

Uroczystość odsłonięcia tablicy pamięci Ofiar Niemieckiej Zbrodni Pomorskiej – Starogard Gdański, 2 października 2023. Fot. Mikołaj Bujak (IPN)

Uroczystość odsłonięcia tablicy pamięci Ofiar Niemieckiej Zbrodni Pomorskiej – Starogard Gdański, 2 października 2023. Fot. Mikołaj Bujak (IPN)

Uroczystość odsłonięcia tablicy pamięci Ofiar Niemieckiej Zbrodni Pomorskiej – Starogard Gdański, 2 października 2023. Fot. Mikołaj Bujak (IPN)

Uroczystość odsłonięcia tablicy pamięci Ofiar Niemieckiej Zbrodni Pomorskiej – Starogard Gdański, 2 października 2023. Fot. Mikołaj Bujak (IPN)

Prezes IPN dr Karol Nawrocki podczas uroczystości odsłonięcia tablicy pamięci Ofiar Niemieckiej Zbrodni Pomorskiej – Starogard Gdański, 2 października 2023. Fot. Mikołaj Bujak (IPN)

Uroczystość odsłonięcia tablicy pamięci Ofiar Niemieckiej Zbrodni Pomorskiej – Starogard Gdański, 2 października 2023. Fot. Mikołaj Bujak (IPN)

Uroczystość odsłonięcia tablicy pamięci Ofiar Niemieckiej Zbrodni Pomorskiej – Starogard Gdański, 2 października 2023. Fot. Mikołaj Bujak (IPN)

Uroczystość odsłonięcia tablicy pamięci Ofiar Niemieckiej Zbrodni Pomorskiej – Starogard Gdański, 2 października 2023. Fot. Mikołaj Bujak (IPN)

Prezes IPN dr Karol Nawrocki podczas otwarcia wystawy „Zbrodnia Pomorska 1939 r.” – Chojnice, 2 października 2023. Fot. Mikołaj Bujak (IPN)

Otwarcie wystawy „Zbrodnia Pomorska 1939 r.” – Chojnice, 2 października 2023. Fot. Mikołaj Bujak (IPN)

Otwarcie wystawy „Zbrodnia Pomorska 1939 r.” – Chojnice, 2 października 2023. Fot. Mikołaj Bujak (IPN)

Otwarcie wystawy „Zbrodnia Pomorska 1939 r.” – Chojnice, 2 października 2023. Fot. Mikołaj Bujak (IPN)

Otwarcie wystawy „Zbrodnia Pomorska 1939 r.” – Chojnice, 2 października 2023. Fot. Mikołaj Bujak (IPN)

Otwarcie wystawy „Zbrodnia Pomorska 1939 r.” – Chojnice, 2 października 2023. Fot. Mikołaj Bujak (IPN)

Otwarcie wystawy „Zbrodnia Pomorska 1939 r.” – Chojnice, 2 października 2023. Fot. Mikołaj Bujak (IPN)

Otwarcie wystawy „Zbrodnia Pomorska 1939 r.” – Chojnice, 2 października 2023. Fot. Mikołaj Bujak (IPN)

Otwarcie wystawy „Zbrodnia Pomorska 1939 r.” – Chojnice, 2 października 2023. Fot. Mikołaj Bujak (IPN)

Otwarcie wystawy „Zbrodnia Pomorska 1939 r.” – Chojnice, 2 października 2023. Fot. Mikołaj Bujak (IPN)

2 października 2023 roku, w Starogardzie Gdańskim, miała miejsce uroczystość odsłonięcia i poświęcenia tablicy pamięci Ofiar Niemieckiej Zbrodni Pomorskiej. Wydarzenie to zgromadziło liczne postaci z polskiego życia publicznego, co podkreśla znaczenie tej inicjatywy w kontekście zachowania pamięci historycznej.

Ceremonia została zainaugurowana mszą świętą w intencji Niewinnych Ofiar Niemieckiej Zbrodni Pomorskiej 1939 roku, która odbyła się w kościele pw. św. Wojciecha w Starogardzie Gdańskim.

W uroczystości uczestniczyli m.in. przedstawiciele władz państwowych, w tym minister Anna Moskwa, wiceminister Jarosław Sellin, wojewoda pomorski Dariusz Drelich, parlamentarzyści oraz duchowieństwo. Obecność funkcjonariuszy służby więziennictwa, mieszkańców Starogardu, przedstawicieli Kociewia oraz innych regionów Polski była dowodem szerokiego zainteresowania społecznego. Instytut Pamięci Narodowej reprezentował prezes dr Karol Nawrocki oraz dyrektor Biura Upamiętniania Walk i Męczeństwa IPN Adam Siwek.

Od końcówki XVIII wieku przez cały wiek XIX i wiek XX dla przedstawicieli państwa pruskiego i państwa niemieckiego Pomorze miało być gwarancją z jednej strony przetrwania, z drugiej strony funkcjonowania. Theodor von Schön zwierzchnik władz zaborczych na tym terenie, nasz

prezydent pruski, pruski liberał, ujął to wprost „na tej ziemi niewolników i Słowian mają zastąpić Niemcy” – powiedział prezes IPN.

Dr Nawrocki podkreślił znaczenie przywiązania Polaków do wartości chrześcijańskich oraz ich niegasnące pragnienie wolności.

Przywiązanie Polaków do dziedzictwa kulturowego, przywiązanie do wartości chrześcijańskich, do kościoła katolickiego, wielkie pragnienie wolności i niepodległości, nie tylko nie dało się zniemczyć w XIX wieku, ale znalazło sobie dom w postaci wolnej i niepodległej Polski roku 1918. Niemiecka misja i strategia musiała więc się zmienić, a misja cywilizacyjna na wschodzie jak wprost nazywali Niemcy, skończyła się II wojną światową i Zbrodnią Pomorską. Zbrodnią Pomorską, czyli kulminacyjnym momentem niemieckiego antypolonizmu. Pierwszym ludobójstwem II wojny światowej, w wyniku którego zginęło około 30 tys. Polaków z tych ziem, polskich elit, nauczycieli, samorządowców, osób niepełnosprawnych mordowanych przez sąsiadów z Selbstschutzu i przez jednostki specjalne Einsatzgruppen.

Tablica upamiętniająca wydarzenia z 1939 roku została umieszczona na murze Aresztu Śledczego w Starogardzie Gdańskim z inicjatywy radnego powiatu starogardzkiego Piotra Szubarczyka.

Tego samego dnia w Chojnicach prezes IPN dr Karol Nawrocki otworzył wystawę „Zbrodnia Pomorska 1939 r.”.

To niemieccy sąsiedzi wymordowali na Pomorzu około 30 tys. Polaków. Nie ponieśli za to odpowiedzialności po roku 1945. Niech najlepszym przykładem będzie Ludolf von Alvensleben, dowódca Selbstschutz na Pomorzu, który dożył swojej starości i dopiero w roku 1970 umarł śmiercią naturalną w odległej Argentynie.

Niemcy mordowali także na początku roku 1945, kiedy w pośpiechu, w trwodze i strachu uciekali przed swoim niedawnym sojusznikiem Związkiem Sowieckim i Armią Czerwoną. Mordowali nadal i podjęli akcję 1005, aby jak każdy system totalitarny, nie tylko zamordować, ale także wymazać z pamięci wszystkie ofiary.

Instytut Pamięci Narodowej jest od tego, aby żadna polska ofiara dwóch systemów totalitarnych nie została zapomniana i zawsze upominamy się o swoich.

Następnie prezes IPN złożył kwiaty przy obelisku upamiętniającym rozstrzelanych przy ul. Strzeleckiej oraz pod pomnikiem w Dolinie Śmierci.

- ▶ [Więcej o Zbrodni Pomorskiej](#)
- ▶ [Zbrodnia Pomorska na Przystanku Historia](#)